

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ПУСТОВІТ НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК [316.3:1+930.1]:004.9

ПРИРОДА АКСІОСФЕРИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Спеціальність 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Житомир – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі філософії Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського "Харківського авіаційного інституту" Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник : доктор філософських наук, професор
Кузнецов Анатолій Юрійович,
Національний аерокосмічний університет
ім. М. Є. Жуковського
"Харківський авіаційний інститут",
завідувач кафедри філософії.

Офіційні опоненти : доктор філософських наук, професор
Глотов Борис Борисович,
Дніпропетровський регіональний інститут
державного управління
Національної академії державного управління
при Президентові України,
професор кафедри філософії,
соціології державного управління;

кандидат філософських наук
Скалацький В'ячеслав Миколайович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри філософії гуманітарних наук.

Захист відбудеться 27 серпня 2015 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 14.053.02 у Житомирському державному університеті імені Івана Франка за адресою: 10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка за адресою: 10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40.

Автореферат розіслано "22" липня 2015 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. В. Горохова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний етап цивілізаційного розвитку людства характеризується суттєвими трансформаціями у різних сферах соціального буття. Особливо інтенсивними є ті перетворення, що пов'язані зі становленням і розвитком інформаційного суспільства. Серед його визначальних характеристик є стрімка комп'ютеризація та інформатизація суспільного виробництва, поширення новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, формування глобальних комунікаційних мереж. За таких умов життєдіяльність особи нерозривно пов'язана зі збільшенням кількості інформації та знань, а це, у свою чергу, змінює її світогляд і мислення, формує картину світу на нових ціннісно-раціональних засадах, призводить до творення нового образу людини. У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває дослідження не лише "техносфери" інформаційного суспільства, а й ціннісних основ його функціонування.

Акцентування уваги на соціально-філософському аналізі аксіосфери інформаційного суспільства стимулюється, з одного боку, створенням широких можливостей доступу індивіда до джерел інформації, зростанням її культурної цінності, змінами у свідомості людини, що детерміновані технологічним прогресом, а з другого, – необхідністю комплексного теоретичного пізнання сутності феномена аксіосфери інформаційного суспільства, її структури й особливостей функціонування, виявлення основних тенденцій сучасних ціннісних трансформацій, а також виявлення їх позитивних і негативних соціальних наслідків.

Таким чином, актуальність теми дисертаційної роботи визначається як потребами соціальних практик, що зумовлюють необхідність усвідомлення важливості культурно-ціннісних чинників суспільних трансформацій, так і необхідністю формування теоретико-методологічної основи сучасних наукових досліджень системи регуляторів соціальної дії суб'єктів, однієї з яких постає аксіосфера інформаційного суспільства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до планів НДР гуманітарного факультету Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського "ХАІ" у проблемному полі розробки колективної теми кафедри філософії Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського "ХАІ" – "Філософські засади маргінальних соціокультур" (Протокол № 5 від 29.01.2011).

Об'єктом дисертаційного дослідження є інформаційне суспільство як соціокультурна реальність.

Предмет дослідження – походження та особливості функціонування аксіосфери інформаційного суспільства.

Метою дисертаційної роботи є соціально-філософський аналіз сутності аксіосфери інформаційного суспільства, її структури й особливостей функціонування.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких дослідницьких завдань:

- проаналізувати теоретико-методологічні засади дослідження аксіосфери інформаційного суспільства;
- дослідити етичні складові аксіосфери інформаційного суспільства;
- розкрити роль наративної ідентичності в конструюванні аксіосфери інформаційного суспільства та визначити прояви нігілістичного світовідношення;
- охарактеризувати функціональне значення культурної ідентичності в контексті аксіосфери інформаційного суспільства;
- з'ясувати специфіку функціонування аксіосфери інформаційного суспільства в умовах віртуального простору.

Методи дослідження. Реалізація мети та завдань дисертаційної роботи зумовила необхідність використання засадничих філософських та загальнонаукових принципів, методів, підходів, що дозволило забезпечити обґрунтованість результатів наукового пошуку.

Так, принцип історизму використовувався у дослідженні генези філософських поглядів на проблему цінностей загалом і системи цінностей інформаційного суспільства зокрема. Керуючись принципами об'єктивності та конкретності, в дисертації аналізувалися основні тенденції ціннісних трансформацій в умовах інформатизації сучасного суспільства.

Завдяки методу аналізу визначено специфіку застосування різних концептуальних підходів у дослідженні системи цінностей інформаційного суспільства, а метод синтезу дозволив окреслити пріоритетність соціально-філософського аналізу, завдяки якому було здійснено узагальнення результатів інших підходів. За допомогою діалектичного методу аксіосферу інформаційного суспільства розглянуто як об'єктивне, закономірне та внутрішньо суперечливе соціокультурне явище. Застосування методу компаративного аналізу сприяло формуванню уявлень про характер цінностей, які передували інформаційному суспільству та виявленню особливостей ціннісних трансформацій сучасності.

Структурно-функціональний підхід використовувався для вивчення структурних елементів аксіосфери інформаційного суспільства та особливостей її функціонування. Аксиологічний підхід дозволив з'ясувати базові цінності інформаційного суспільства та їх роль в життєдіяльності людини. Системний підхід уможливив розгляд аксіосфери інформаційного суспільства як складноорганізованого системного утворення. Важливе місце серед методів дослідження займає контент-аналіз блогів та комунікативних мереж.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у здійсненні соціально-філософського аналізу аксіосфери інформаційного суспільства.

У дисертації сформульовано низку положень і висновків, які мають наукову новизну й виносяться на захист:

- *вперше обґрунтовано* тезу про те, що домінуючою тенденцією серед концептуальних підходів до розгляду процесів інформатизації суспільства є акцентування уваги на соціокультурних змінах, пов'язаних з ціннісними

трансформаціями. На підставі існуючих теоретико-методологічних досліджень аксіосферу інформаційного суспільства визначено як складноорганізовану відкриту систему цінностей, інкорпорованих у соціальну реальність і в її віртуальні моделі, основними передумовами формування якої є розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, інформатизація, віртуалізація й глобалізація комунікаційного простору;

– *аргументовано*, що етичні засади аксіосфери інформаційного суспільства означені постмодерністською інтелектуальною традицією, згідно якої етос сучасності репрезентований ідеями комунітаризму, що передбачає співіснування окремих, відносно автономних соціальних суб'єктів, готових до солідарної відповідальності; утилітаризму, основним принципом якого є оцінка явищ і процесів дійсності крізь призму їх корисності, можливості бути засобом для досягнення певної мети; етичного релятивізму, що заперечує існування абсолютних моральних регулятивів і стверджує відносність ціннісно-нормативних систем;

– *уточнено та доповнено* теоретичне осмислення сутності наративної ідентичності у вимірах інформаційного суспільства та запропоновано авторське бачення її ролі в конструюванні аксіосфери: по-перше, завдяки дискурсу як конституюючого елемента наративної ідентичності, конструювання аксіосфери інформаційного суспільства є координованим та узгодженим процесом; по-друге, наративна ідентичність трансформує життєвий досвід соціального суб'єкта у смислонаповнену історію, що визначає його ціннісне ставлення до світу; по-третє, вона характеризується гнучкістю до ціннісних інтерпретацій, які залежать від соціального, комунікативного контексту; констатовано, що деструктивним чинником функціонування аксіосфери інформаційного суспільства є медіа-тероризм як форма нігілістичного світовідношення;

– *узагальнено* концептуальне бачення функціонального значення культурної ідентичності в контексті глобалізаційних процесів; обґрунтовано, що інформатизація та віртуалізація глобального комунікаційного простору характеризується з одного боку перехресною взаємодією різних систем цінностей, національних, етнічних, релігійних та інших ідентичностей, а з другого – поширенням стилів і смислів глобальної культури, що актуалізує медіативну функцію культурної ідентичності в умовах гетерогенності аксіополя інформаційного суспільства;

– *охарактеризовано* специфіку функціонування аксіосфери інформаційного суспільства, що інтегрована у віртуальний простір та комунікаційні мережі, в межах яких зберігається ціннісно-нормативний зв'язок із соціальною реальністю (інформаційно-комунікаційні технології детермінують поведінку людей, забезпечують їх адаптацію до соціальних умов шляхом визначення й засвоєння нових видів соціальної активності), а також формуються нові ціннісні орієнтири суб'єктів кіберкомунікації (детерміновані новітніми методами спілкування, отримання знань та впливу на свідомість).

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що отримані результати дають можливість поглибити наявні уявлення про аксіосферу інформаційного суспільства як складноорганізовану відкриту систему

цінностей, інкорпорованих у соціальну реальність та в її віртуальні моделі, основними передумовами формування якої є розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, інформатизація, віртуалізація й глобалізація комунікаційного простору. Матеріали дисертаційної роботи можуть бути використані для подальшої наукової розробки проблем аксіосфери у сфері соціогуманітарних наук, а також сприяти збагаченню та конкретизації понятійно-категоріального апарату соціальної філософії та аксіології.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання при розробці й викладанні курсів з філософії, соціальної філософії, соціології, аксіології, антропології, психології, етики, а також при підготовці підручників і навчально-методичних посібників із зазначених дисциплін. Окремі положення дисертації можуть знайти застосування під час розробки спеціальних курсів для студентів гуманітарних вузів.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою аналітичною роботою автора. Висновки та положення наукової новизни сформульовані дисертантом самостійно.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні ідеї та положення дисертаційної роботи були повідомлені й обговорені на засіданнях кафедри філософії Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського "ХАІ" та на таких науково-теоретичних та науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції "Сучасні тенденції розвитку суспільних наук" (Київ; 2013); Міжнародній науково-практичній конференції "Суспільні науки: актуальні проблеми та шляхи вирішення" (Дніпропетровськ; 2013); Міжнародній науково-практичній конференції "Суспільні науки: проблеми та досягнення сучасних наукових досліджень" (Одеса; 2013); Міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих учених (Київ; 2013); Всеукраїнській науковій конференції молодих вчених "Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях молодих вчених" (Черкаси; 2013); XIV Міжнародній науково-практичній конференції "Людина, культура, техніка в новому тисячолітті" (Харків; 2013); Міжнародній науково-практичній конференції "Людина, суспільство, політика: актуальні виклики сучасності" (Одеса; 2014); Міжнародній науково-практичній конференції "Пріоритети розвитку суспільних наук у XXI столітті" (Одеса; 2014).

Публікації. Основні результати й тези дисертаційного дослідження висвітлені у 13 наукових публікаціях, із яких 4 – надруковано у вітчизняних фахових виданнях з філософських наук, 1 публікація в міжнародному науковому періодичному виданні, яке включено до міжнародних наукометричних баз, 8 публікацій – у збірках тез та матеріалів конференцій.

Структура й обсяг роботи відповідає логіці та меті дослідження і відображає послідовність вирішення поставлених завдань. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку літератури. Загальний обсяг дисертації складає 179 сторінок. Список використаних джерел і літератури містить 187 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, проаналізовано джерельну базу та ступінь наукової розробленості досліджуваної проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету й завдання дисертаційної роботи, методи дослідження, сформульовано наукову новизну одержаних результатів та їх теоретичне й практичне значення, відображено апробацію та публікації результатів наукового дослідження.

У першому розділі **"Теоретико-методологічні основи дослідження аксіосфери інформаційного суспільства"** здійснено аналіз стану дослідження наукової проблеми, уточнено концептуальні підходи в розумінні сутності аксіосфери інформаційного суспільства та обґрунтовано методологічні основи дисертаційного дослідження. Проаналізовано концептуальні моделі формування аксіосфери інформаційного суспільства.

У підрозділі 1.1. *"Цінності інформаційного суспільства як об'єкт соціально-філософської рефлексії"* проаналізовано основні концептуальні підходи до дослідження аксіологічної проблематики загалом та цінностей інформаційного суспільства зокрема.

Зазначено, що науково-дослідницька база за темою дисертації охоплює значну кількість досліджень. У зв'язку з цим їх систематизовано у дві групи. Першу групу становлять дослідження, у яких здійснено філософське обґрунтування теорії цінностей. Це праці таких зарубіжних учених, як: Ф. Brentano, М. Вебер, В. Віндельбанд, М. Гайдеггер, Н. Гартман, Е. Гуссерль, Е. Дюркгейм, М. Каган, І. Кант, Т. Парсонс, Г. Ріккерт, Ж.-П. Сартр, Л. Столович, В. Тугарінов, А. Фірсов, М. Шеллер та інші. При цьому наголошується, що найбільш розроблені концепції аксіологічної проблематики охоплюють кантіанський, неокантіанський (В. Віндельбанд, Г. Ріккерт), ірраціоналістичний (Н. Гартман), феноменологічний (Е. Гуссерль), релятивістський (В. Дільтей), соціологічний (М. Вебер, Е. Дюркгейм), ідеалістичний (Г. Мюнстерберг), реалістичний (В. Штерн) та теологічний (Г. Марсель, Ж. Маритен, М. Лоський) підходи.

На пострадянському просторі фундаментальні дослідження ціннісної проблематики представлені працями В. Сагатовського, В. Ядова, Г. Вижлецова, М. Кагана та інших вчених. Вітчизняний доробок із зазначеної проблематики представлений працями С. Кримського, І. Сухина, М. Підлісного та В. Шубіна, С. Чмихун, І. Гордієнко-Митрофанової, Ф. Лазарева, А. Свящюка та ін.

Другу групу досліджень становлять праці зарубіжних і вітчизняних вчених, предметом вивчення яких були інтенсивні технологічні, економічні, політичні та соціокультурні трансформації в умовах формування сучасного, інформаційного суспільства. Серед них слід назвати насамперед праці таких дослідників, як: В. Андрущенко, З. Бауман, У. Бек, Д. Белл, П. Бергер, Ж. Бодріяр, Ю. Габермас, С. Гантингтон, Ф. Гваттарі, Б. Глотов, Л. Губерський, В. Даніліян, Ж. Дельоз, П. Дракер, А. Жубинський, М. Згуровський, В. Іноземцев, І. Карпенко, М. Кастельс, М. Козловець, В. Корабльова, С. Кримський, А. Кузнецов, Т. Лукман, Й. Масуда, М. Михальченко, М. Підлісний, В. Скалацький, Е. Тоффлер, А. Турен, Ф. Уебстер, Ф. Фукуяма, С. Цветков та інші.

На основі аналізу вищеназваних праць констатовано, що нині у науковому дискурсі немає усталеного погляду на сутність аксіосфери інформаційного суспільства. Більше того, навіть вдалі дослідження не забезпечують комплексного аналізу означеного феномена, що призводить до фрагментарності в його розумінні.

У підрозділі 1.2. *"Концептуальні моделі формування аксіосфери інформаційного суспільства"* розглянуто основні теоретичні моделі сучасного суспільства та окреслено концептуальні бачення особливостей формування аксіосфери інформаційного суспільства. Зазначається, що найбільш поширеною нині є теорія постіндустріалізму, згідно якої формування системи цінностей постіндустріального суспільства здійснюється не у процесі безпосередньої інтеракції людей, а опосередковане впливом на суспільну свідомість сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Так, за Д. Беллом ціннісні настанови, які сформувалися у середовищі індустріального суспільства, значно еволюціонували під впливом науково-технічної революції та технократизації суспільного життя. Це призвело до того, що в аксіосфері постіндустріального суспільства почали переважати індивідуалістичні тенденції, інтелектуалізація суспільного життя та трансформація життєвого стилю. Прийняття ідеї соціальних та особистісних трансформацій сприяло інноваційному руху виробництва та культури загалом. Підґрунтям суспільних перетворень стали ідеї прогресу, особистісної свободи, креативності та творчості.

Інша концептуальна модель інформаційного суспільства та його аксіологічних засад, представлена науковим доробком відомого західного дослідника М. Кастельса. Його концепція є певним відходом від традиційного для постіндустріальної парадигми методологічного принципу технологічного детермінізму. За М. Кастельсом, технології є лише ресурсом розвитку суспільства, а в умовах глобального обміну інформацією й знаннями найбільш адекватною є модель мережевого суспільства. У своїх працях теоретик наголошує на важливості двох чинників – віртуалізації та глобалізації комунікаційного простору, які конституують культуру мережевого суспільства. Під останньою соціолог розуміє систему цінностей та переконань, котрі спрямовують та мотивують поведінку людей.

Наголошено, що, встановлюючи сутність нової культури, необхідно враховувати й усю складність та новизну мережевого суспільства. Мережеве суспільство є багатовимірною соціальною структурою, у якій різні мережі виробляють власну логіку формування цінностей, що залежить від специфіки мережі та її програми, а тому кожна спроба звести цінність до загального стандарту наштовхується на непереможні методологічні та практичні труднощі. На думку М. Кастельса, у глобальному мережевому суспільстві немає точного визначення поняття цінності, це складне питання, що залежить від багатьох соціальних контекстів, а детермінантами ціннісної системи мережевого суспільства виступають виміри соціальних трансформацій (інформаціоналізм, віртуалізація та глобалізація).

Відомий американський філософ Е. Тоффлер пропонує свою концепцію розвитку суспільства, згідно якої людство проходить три етапи становлення: аграрний, індустріальний та інформаційний. Третя хвиля породжує нову цивілізацію, рушійною силою економічного, політичного та соціального прогресу якої виступає не земля, праця чи капітал, а знання та інформація. Такі

трансформаційні процеси значною мірою впливають й на аксіосферу цього типу суспільства. По-перше, цінності сучасного суспільства надзвичайно швидко змінюються порівняно з попередніми історичними періодами суспільного розвитку. По-друге, фрагментація суспільств призводить до поляризації цінностей, що часто стає причиною непорозумінь та соціальних конфліктів як на інституціональному, так і на національному рівнях. Суперечливість цінностей, нові товари та послуги, доступна освіта та розваги вимагають формування нового типу особистості, яка враховувала б діалектику свободи і необхідності, соціальної справедливості й відповідальності в контексті викликів сучасності.

Отже, в контексті футурологічної концепції Е. Тоффлера розпад планової економіки, становлення та розвиток ринкової, символічної економіки, трансформація державного управління та глобалізація виступають головними чинниками гетерогенності, демасифікації та глобалізації ціннісного змісту інформаційного суспільства. Відповідно аксіосфера детермінована різними субкультурами та стилями життя, наслідком чого є фрагментація ціннісних уявлень про світ і "еклектизація" її архітекtonіки.

У підрозділі зазначено, що домінуючою тенденцією у дослідженні процесів інформатизації суспільства є акцентування уваги на соціокультурних змінах, які пов'язані, насамперед, з ціннісними трансформаціями. На основі аналізу розглянутих концептуальних моделей, аксіосферу інформаційного суспільства визначено як складноорганізовану відкриту систему цінностей, інкорпорованих у соціальну реальність і в її віртуальні моделі, основними передумовами формування якої є розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, інформатизація, віртуалізація й глобалізація комунікаційного простору.

У підрозділі 1.3. *"Методологічні засади дослідження аксіосфери інформаційного суспільства"* охарактеризовано методологію дослідження, що складається з основних принципів наукового пізнання; світоглядно-філософських і загальнонаукових методів наукового пошуку; методологічних підходів до вивчення аксіосфери інформаційного суспільства.

Обґрунтовано, що дотримання принципу всебічності при аналізі аксіологічних явищ та соціальних процесів в їхньому взаємозв'язку із аксіосферою інформаційного суспільства забезпечило цілісність та логічність дослідження. Принцип історизму уможливив розгляд аксіосфери інформаційного суспільства, у розвитку та історичному взаємозв'язку. Методологічне значення принципу причинності виявилось у можливості встановлення причини виникнення та функціонування аксіосфери інформаційного суспільства, тобто визначення відповідних умов за яких досліджуваний феномен виникає, змінюється, розвивається, трансформується. Принцип системності дозволив розглянути аксіосферу інформаційного суспільства як відкриту систему певної міри цілісності та складності. Принцип об'єктивності сприяв пізнанню аксіосфери інформаційного суспільства у всій її складності, багатогранності та суперечливості, з урахуванням усієї сукупності позитивних і негативних аспектів цього феномена, незалежно від аксіологічної позиції дослідника.

Застосування діалектичного методу дозволило дослідити аксіосферу інформаційного суспільства у контексті її взаємозв'язку з іншими явищами. На

противагу метафізичному методу, який розглядає явища ізольовано одне від одного, діалектика вбачає причину їх функціонування і розвитку у взаємодії протилежностей. Діалектичний метод дозволив поглянути на ціннісний світ у його постійному русі, який призводить до якісних змін різної спрямованості (прогресивної або регресивної).

У дослідженні аксіосфери інформаційного суспільства феноменологічний метод уможливив уникнення полярності двох реальностей – суцього і належного; фізичного й віртуального, що сприяло формуванню моністичного погляду на буття крізь призму структур людської свідомості. У цьому контексті автор вказує на доцільності дослідження аксіосфери інформаційного суспільства крізь призму онтологічного й аксіологічного підходів. Перший передбачає розгляд буття цінностей, їх функціонування у безперервній динаміці суспільних змін (як сфери суцього), а другий підхід передбачає виявлення взаємовідношення між ціннісно-нормативною сферою, духовним світом, оціночним спогляданням людиною соціальної дійсності (як сфери належного).

Синергетичний підхід дозволив виявити й описати такі особливості аксіосфери інформаційного суспільства: нерівноваженість і нестійкість як стан системи; роль флуктуацій у функціонуванні аксіосфери інформаційного суспільства; відкритість аксіосфери як системи; обмін інформацією з соціумом; нелінійність розвитку; альтернативність напрямків розвитку; внутрішні механізми розвитку аксіосфери як самоорганізованої системи; конструктивність хаосу в процесах самоорганізації.

У підрозділі наголошено, що кожний окремо взятий принцип, метод чи їх система не може відігравати роль абсолютного пізнавального ідеалу, бо кожний набуває продуктивності лише у межах відповідної предметної сфери, а тому необхідним є дотримання принципу методологічного плюралізму, який в дослідженні аксіосфери інформаційного суспільства передбачає можливість ефективного використання різних методів і принципів пізнання, поєднаних за принципом доповнюваності.

У другому розділі "**Структурно-функціональний вимір аксіосфери інформаційного суспільства**" розкрито сутнісні характеристики аксіосфери інформаційного суспільства, досліджено етичні складові означеного феномена, охарактеризовано сутність наративної ідентичності в контексті аксіосфери інформаційного суспільства, визначено медіа-тероризм як форму нігілістичного світовідношення.

У підрозділі 2.1. "*Етичні складові аксіосфери інформаційного суспільства*" обґрунтовано, що важливими елементами аксіосфери інформаційного суспільства постають етичні складові, що ґрунтуються на гуманістичному світогляді.

Аналіз етичних засад соціокультурних трансформацій сучасності здійснено в межах постмодерністської парадигми. Стверджується, що бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, інформатизація й віртуалізація комунікаційного простору призводять як до трансформацій соціальних структур, так й до певного роду "ментальних" та "моральних" мутацій. Динаміка глобальної культури, взаємозв'язок та взаємозалежність між суб'єктами комунікації вимагає турботи про тих, хто далеко від нас, а тому турботу доцільно розглядати як

центральний елемент нової моралі. Зазначено, що моральний кодекс сучасної людини має базуватися на системі цінностей інформаційної культури, котра визначає поступ соціуму за нормами, які ґрунтуються на пріоритетності розвитку особи в контексті діалогу культур й поліфонії ціннісних систем, ідентичностей, світосприймань, процесів трансформації традиційних способів життєдіяльності та формуванні нових цінностей і світоглядних орієнтирів.

Констатовано, що етичні складові аксіосфери інформаційного суспільства репрезентовані ідеями комунітаризму, що передбачає співіснування окремих, відносно автономних, соціальних суб'єктів, готових до солідарної відповідальності; утилітаризму, основним принципом якого є оцінка явищ і процесів дійсності крізь призму їх корисності, можливості бути засобом для досягнення певної мети; етичного релятивізму, що заперечує існування абсолютних моральних регулятивів і вказує на відносність ціннісно-нормативних систем.

У підрозділі 2.2. *"Наративна ідентичність як поліваріантний субстрат аксіосфери інформаційного суспільства"* аргументовано, що в умовах розвитку глобалізаційних процесів інформаційно-комунікативний простір наповнюється елементами різних культур, ціннісно-смісловими системами, які суттєво впливають на формування світогляду сучасної людини. За таких умов набуває актуальності проблема наративної ідентичності, котра, за визначенням П. Рікера, конститує "Я" як унікальність, що не розчиняється у родових чи видових ознаках, звичках чи належностях до груп.

Наголошено, що наративна ідентичність пов'язана із символічним конструюванням суб'єктивного образу в оточенні різних ціннісно-сміслових систем та проявляється у формі оповіді, яка має промовця і слухача. Її сутність полягає в репрезентації "Я" у зрозумілій для оточення формі, що залежить від певного порядку, символічних процедур, дискурсивних практик, які є доступними і зрозумілими для оточення. Відтак, вона набуває ознак комунікативного процесу, в якому оповідач репрезентує себе слухачеві через висловлювання. Сформульовано визначення наративної ідентичності як прояснення себе оточенню, що перетворює таке самовизначення на ідеальну комунікативну ситуацію за допомогою взаємоузгоджених дискурсивних практик.

У підрозділі обґрунтовано авторське бачення ролі наративної ідентичності в конструюванні аксіосфери інформаційного суспільства: по-перше, завдяки дискурсу, як конститууючому елементу наративної ідентичності, конструювання аксіосфери інформаційного суспільства є координованим та узгодженим процесом; по-друге, наративна ідентичність трансформує життєвий досвід соціального суб'єкта у смислонаповнену історію, яка зумовлює його ціннісне ставлення до світу; по-третє, вона характеризується гнучкістю ціннісних інтерпретацій, які залежать від соціального, комунікативного контексту.

У підрозділі 2.3. *"Медіа-тероризм як форма нігілістичного світовідношення в інформаційному суспільстві"* аргументовано, що дестабілізуючим чинником функціонування аксіосфери інформаційного суспільства нині є медіа-тероризм, сучасною атрибутивною ознакою якого є активне використання інформаційних технологій, спрямованих на маніпулювання свідомістю цільової аудиторії. Поширивши насильство на якомога більшу аудиторію за допомогою мас-медіа,

терористи нині прагнуть отримати ефективний засіб досягнення бажаних політичних та економічних змін. Охарактеризовано медіа-тероризм як зловживання медіа-комунікативними процесами задля підриву знаково-символічної системи суспільства.

Обґрунтовано положення про те, що нігілізм сьогодні радикальніший і рішучіший, ніж його історичні форми, а завдяки засобам інформації, постає процесом руйнування смислів на відміну від попереднього руйнування – видимого. На основі цього зроблено висновок, що медіа-тероризм є однією із сучасних радикальних форм нігілістичного світовідношення. Свого поширення він набуває через активне використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. "Замовник" реалізує свій намір через терористів, встановлюючи з ними зв'язок у мережі Інтернет. У віртуальному середовищі він маніпулює виконавцем, апелюючи до його цінностей.

За допомогою іконічних та вербальних знаків замовник активує перформанс пам'яті терористичного угруповання, підсилюючи негативні колективні спогади, наприклад, про західний світ, як агресора. У терористичного угруповання автоматично спрацьовує інстинкт самозбереження: вони прагнуть захистити свою релігію та цінності, а тому готові на боротьбу з уявним ворогом, символічний образ якого є певною ширмою, за якою стоять конкретні цілі та завдання замовника. Відтак, боротьба за вплив розгортається в он-лайн режимі із залученням різних форм стратегічної комунікації. Інтернет використовується для формування численних терористичних осередків, вербування adeptів, розповсюдження терористичної пропаганди, розпалювання культурних, етнічних, національних та інших конфліктів.

У підрозділі зроблено висновок, що медіа-тероризм як фактор дестабілізації аксіосфери інформаційного суспільства, заперечує базові гуманістичні цінності, протиставляючи їм контраргументи насилля. Його небезпека полягає у тому, що масштабність діяльності терористичних угруповань підсилюється активним використанням Інтернету та інших інформаційно-комунікаційних технологій, за допомогою яких вони культивують поляризацію цінностей та розповсюджують необхідну інформацію для рекрутування своїх членів. Врегулювання релігійних та культурних суперечностей передбачає розроблення програм культурної співпраці між Заходом та Сходом, адже сучасні культурно-цивілізаційні конфлікти виникають не лише на політичному, соціально-економічному чи культурно-релігійному ґрунті, а, передусім, у зв'язку з несумісністю світоглядних систем.

У третьому розділі **"Соціальні смисли аксіосфери інформаційного суспільства: особливості прояву"** проаналізовано роль культурної ідентичності в контексті аксіосфери інформаційного суспільства й функціонування релігійних, етнічних та національних цінностей, а також з'ясовано специфіку функціонування аксіосфери інформаційного суспільства в умовах віртуального простору.

У підрозділі 3.1. *"Культурна ідентичність як медіатор гетерогенного аксіополя інформаційного суспільства"* зазначено, що розвиток інформаційно-комунікаційних технологій супроводжується "кросингом" та взаємопроникненням релігійних, етнічних і національних цінностей, які підсилюють соціальні контексти та збагачують смисли, що циркулюють по комунікаційних каналах.

Дисертантом з'ясовано, що у процесі категоризації цінностей соціальним суб'єктом вони трансформуються у консенсуальні культурні смисли, які забезпечують формування універсального консенсуального аксіополя культури. Останнє, за своєю природою є відкритим середовищем, базовими принципами якого є плюралізм думок, ідей, поглядів, толерантність тощо. Конкретним виміром функціонування аксіосфери постає культурна ідентичність, яка виконує роль своєрідного медіатора гетерогенного за змістом ціннісного простору інформаційного суспільства. Медіативна функція культурної ідентичності детермінована транскультуралізмом та культурною гібридизацією. Поняття транскультуралізації характеризує процес, в ході якого культурні форми рухаються у часі та просторі, де вони, впливаючи одна на одну, продукують нові форми та змінюють культурне середовище. Такі синтези часто є результатом фізичного переміщення людей з одного географічного середовища в інше. Проте, транскультуралізація – це не просто наслідок своєрідного "переселення народів". Багато культурних кросингів зумовлені медіа- та культурною індустрією.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології забезпечують швидке циркулювання інформації з однієї частини світу в іншу, сприяючи все новим культурним синтезам. Транскультуралізація породжує культурні гібриди – злиття культурних форм. Культурна гібридизація є подвійним процесом: локальне "універсалізується", а універсальне "локалізується". Результатом цього є певна форма гібридності, котра виражає протистояння, конфлікт та/або комбінування двох і більше етнічних, національних культурних одиниць, які прагнуть розуміння та визнання їх значущості членами суспільства. Зазвичай, учені вбачають гібридність у контексті колонізованих культур, що були дестабілізовані. При цьому, якщо раніше гібридну ідентичність вважали неповноцінною, то сьогодні бути гібридом стало нормою. Ті, хто займає гібридний простір, наділені як локальними знаннями, так й почуттям глобального космополітизму.

У підрозділі обґрунтовано, що інформатизація та віртуалізація глобального комунікаційного простору характеризується з одного боку перехресною взаємодією різних систем цінностей, національних, етнічних, релігійних та інших ідентичностей, а з другого – поширенням стилів і смислів глобальної культури, що актуалізує медіативну функцію культурної ідентичності, в основі якої лежать комунікаційні процеси, в ході яких відбувається обмін інформацією, цінностями, традиціями, життєвими стилями між соціальними суб'єктами. Результатом таких переговорів можуть бути нові інтерпретації соціальної реальності, які визначають новий ціннісний вибір соціального суб'єкта. Загалом, культурна ідентичність покликана стримувати деструктивні процеси, які можуть перешкоджати міжкультурному діалогові, спрямовувати переговори соціальних суб'єктів на процес пізнання нових істин та культурне збагачення. У цьому контексті культурну ідентичність визначено як відчуття належності до певного культурного поля, яке підтверджує індивідуальність соціального суб'єкта та сформоване індивідами, їх інтеракціями і контекстом, в якому вони встановлюють соціальні зв'язки.

У підрозділі 3.2. *"Функціонування релігійних, етнічних та національних цінностей в інформаційному суспільстві"* зазначено, що важливими підсистемами аксіосфери інформаційного суспільства є релігійні, етнічні, національні цінності.

Для релігійної підсистеми надзвичайно важливою умовою функціонування є комунікація та соціалізація, розроблення нових практик, котрі дозволили б передавати знання та досвід наступним поколінням.

З'ясовано, що для етнічної підсистеми важливими є історичний та просторовий чинники. Етнічні ціннісні системи досить складно об'єднати під гаслом єдиного глобального етносу, оскільки кожна з них є унікальною. Етнічна підсистема ґрунтуються в основному на традиціях, звичаях та історії, які забезпечують збереження автономності етносів. В інформаційному суспільстві вона може бути вразливою, однак варто відзначити її гнучкість та відносну стійкість завдяки колективним спогадам, реактивації групових блоків пам'яті та використанню минулого як фактору побудови майбутнього.

Поряд з релігійною та етнічною підсистемами виокремлено й національну. Остання слугує надбудовою над релігійним та етнічним базисом. Вона конструюється на основі сукупності об'єктивних характеристик, до яких відносять спільну територію, мову, культуру, соціально-економічний устрій тощо.

Констатовано, що у віртуальній реальності релігійні, етнічні та національні цінності можуть бути селективно інкорпоровані, а базовими модусами буття людини є не ідентифіковані з жодною із цих підсистем *тіло-аватар* та *"симульований mentalis"*, що несе як позитивні, так і негативні наслідки для життєдіяльності людини в об'єктивній, соціальній реальності.

У підрозділі 3.3. *"Експлікація аксіосфери інформаційного суспільства у контексті віртуального простору"* констатовано, що аксіосфера інформаційного суспільства інтегрована у віртуальну реальність та соціальні комунікативні мережі, в межах яких формуються нові ціннісні орієнтири соціальних суб'єктів.

Охарактеризовано Інтернет як певний комунікативний простір, усередині якого циркулюють різні смисли, цінності, норми, засвоюючи які індивід ідентифікує себе з відповідною віртуальною спільнотою, або комунікативною мережею. Проаналізовано феномен віртуальних спільнот та соціальні мережі як контенті, в яких безпосередньо функціонують, конституюються цінності інформаційного суспільства. У віртуальному ком'юніті взаємовідносини визначає не відстань, а сутність індивідуального інтересу – групи об'єктів, ідей, події, про які учасники мають різний рівень обізнаності та ціннісне ставлення. Обґрунтовано, що віртуальна взаємодія може трансформувати соціальний простір. Так, інтенсивна участь у віртуальних спільнотах змінює характер мислення, свідомість, діяльність, взаємодію, поведінку людей, їх інформаційну картину світу.

Констатовано, що визначення природи аксіосфери інформаційного суспільства передбачає встановлення характеру конфігурацій аксіосфери кіберреальності та аксіосфери суспільства. Зазначений взаємозв'язок проявляється в тому, що по-перше, аксіосфера кіберреальності може бути вбудована в аксіосферу суспільства; по-друге, вони можуть перетинатися в окремих аспектах, а по-третє, можливо й суперечити, взаємовиключати одна одну. У зв'язку з цим, за своєю природою аксіосфера інформаційного суспільства є складною, гібридною матрицею цінностей, яка об'єднує цінності історично детерміновані соціальними інститутами та сконструйовану ціннісну систему в процесі віртуальної комунікації суб'єктів.

У підрозділі визначено специфіку функціонування аксіосфери інформаційного суспільства, яка полягає в тому, що остання інтегрована у віртуальний простір та комунікаційні мережі, в межах яких зберігається ціннісно-нормативний зв'язок із соціальною реальністю (інформаційно-комунікаційні технології детермінують поведінку людей, забезпечують їх адаптацію до соціальних умов шляхом визначення й засвоєння нових видів соціальної активності), а також формуються нові ціннісні орієнтири суб'єктів кіберкомунікації (детерміновані новітніми методами спілкування, отримання знань та впливу на свідомість).

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено соціально-філософський аналіз сутності аксіосфери інформаційного суспільства, її структурних елементів й особливостей функціонування. Відповідно до мети і завдань дослідження отримані результати узагальнено у таких висновках :

1. Джерельна база за темою дисертації носить міждисциплінарний характер, охоплює значну кількість соціогуманітарних досліджень, у межах яких немає єдиного наукового погляду на проблему аксіосфери інформаційного суспільства, що актуалізує соціально-філософський аналіз цього соціокультурного феномена. На основі аналізу наукових джерел виявлено, що домінуючою тенденцією серед теоретичних підходів до розгляду процесів інформатизації суспільства є акцентування уваги на соціокультурних змінах, пов'язаних, насамперед, із ціннісними трансформаціями. Аналіз основних концептуальних моделей формування аксіосфери інформаційного суспільства дозволив визначити останню як складноорганізовану відкриту систему цінностей, інкорпорованих у соціальну реальність і в її віртуальні моделі, основними передумовами формування якої є розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, інформатизація, віртуалізація й глобалізація комунікаційного простору.

У контексті формування аксіосфери інформаційного суспільства виділено такі детермінанти: інформація, інформаційно-комунікаційні технології та стиль життя. Інформація формує світогляд соціального суб'єкта, вона є сьогодні його головним капіталом і критерієм у виборі людиною власної життєвої позиції. У свою чергу інформаційно-комунікаційні технології дозволяють аксіосфері набувати нових форм у віртуальній реальності, не втрачаючи зв'язок з традиційними соціальними інститутами. А стиль життя (цілісність індивідуальності – А. Адлер) постає індивідуально своєрідною цілісною системою стійких способів і форм опосередкування особою об'єктивних і віртуальних умов життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства та кіберпростору.

2. Важливими елементами аксіосфери інформаційного суспільства є етичні складові. Проблему етичних засад і цілісності сучасного суспільства позначили як окремий предмет філософського осмислення представники постмодернізму, які етос сучасності характеризують репрезентацією ідей комунітаризму, утилітаризму та етичного релятивізму. Комунітаристські тенденції в сучасному суспільстві проявляються у співіснуванні окремих, відносно автономних, соціальних суб'єктів, готових до солідарної відповідальності. Згідно утилітаристських ідей, соціальний

суб'єкт сьогодні прагне оточити себе тими об'єктами, які можуть принести йому найбільшу користь та сприяти досягненню поставленої мети з максимальним результатом та мінімальними затратами ресурсів.

В інформаційному суспільстві егоїстичний розрахунок слугує способом адаптації індивіда до мінливого інформаційного середовища. Однак, утилітаристський підхід призводить до дезінтеграції та конфронтації усередині суспільства, в якому відбувається постійна боротьба за кращі ресурси. Що стосується етичного релятивізму, то він не визнає можливості існування істини поза сферою людського досвіду, а соціальний суб'єкт конструює реальність на основі власних суб'єктивних поглядів і переконань, які є значущими лише в межах актуалізованої нею системи координат.

3. Глобалізаційні процеси, перетворення в економічній та політичній сферах, широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, що характеризують сучасний етап суспільного розвитку, гостро поставили питання про систему цінностей, зумовили відповідні трансформації як соціальних відносин, так і внутрішнього світу людини. Такі зміни норм поведінки і життєвих шляхів, цінностей та ідеалів розкривають в новому світлі проблему ідентичності. До того часу як людина потрапила в інформаційно-знакове середовище основою її ідентифікації була національна культура. Але в умовах розвитку глобалізаційних процесів інформаційно-комунікативний простір наповнюється елементами різних культур, тому актуальності набуває проблема наративної ідентичності, котра, за визначенням П. Рікера, конститує "Я" як унікальність, що не розчиняється у родових чи видових ознаках, звичках чи приналежностях до груп.

Наративна ідентичність пов'язана із символічним конструюванням суб'єктивного образу в оточенні різних ціннісно-сміслових систем та проявляється у формі оповіді, яка має промовця і слухача. Її сутність полягає у репрезентації "Я" у зрозумілій для оточення формі, що залежить від певного порядку, символічних процедур, дискурсивних практик, які є доступними і зрозумілими для оточення. Запропоновано авторське визначення наративної ідентичності як прояснення себе оточенню, що перетворює таке самовизначення на ідеальну комунікативну ситуацію за допомогою взаємоузгоджених дискурсивних практик.

У конструюванні аксіосфери інформаційного суспільства наративна ідентичність виконує конституюючу роль. По-перше, завдяки дискурсу як конституюючому елементу наративної ідентичності, конструювання аксіосфери інформаційного суспільства є координованим та узгодженим процесом. По-друге, наративна ідентичність трансформує життєвий досвід соціального суб'єкта у смислонаповнену історію, яка визначає його ціннісне ставлення до світу. По-третє, вона характеризується гнучкістю до ціннісних інтерпретацій, які залежать від соціального, комунікативного контексту.

Таким чином, наративна ідентичність відіграє важливу роль у життєдіяльності соціального суб'єкта, забезпечуючи цілісність його соціального іміджу, особливо в сучасному суспільстві, сповненого втратою традиційних смислів, нігілістичним світовідношенням, однією з найнебезпечніших форм якого є медіа-тероризм, Медіа-тероризм як форма нігілістичного світовідношення, виявляється потужним деструктивним чинником функціонування аксіосфери

інформаційного суспільства, оскільки заперечує базові цінності лібералізму, демократії, протиставляючи їм контраргументи насилля. Медіа-тероризм визначено як стратегію досягнення політичної мети за допомогою здійснення акту нелегітимного насильства та його безпосереднього і опосередкованого оприлюднення із використанням інструментарію мас-медіа

4. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій супроводжується "кросингом" та взаємопроникненням релігійних, етнічних і національних цінностей, які підсилюють соціальні контексти та збагачують смисли, що циркулюють по комунікаційним каналам. У зв'язку з цим, аксіосфера інформаційного суспільства є складноорганізованим феноменом, що містить низку підсистем, медіатором яких виступає культурна ідентичність. Вона забезпечує та підтримує взаємодію наративних ідентичностей соціальних суб'єктів у гетерогенному аксіополі інформаційного суспільства. Відносність аксіополя інформаційного суспільства полягає у тому, що воно не визнає абсолютизму моралі, віддаючи перевагу умовності та ситуативності моральних норм.

Проте, беручи до уваги той факт, що наративні ідентичності соціальних суб'єктів репрезентують абсолютно різні культурні форми, які є різнотипними варіаціями етнічних, релігійних, національних, політичних та інших цінностей, аксіополе інформаційного суспільства все ж потребує загальних моральних норм, якими б керувалися учасники культурного діалогу та завдяки яким цей діалог мав би конструктивний, а не конфліктний характер. Саме тому активується медіативна функція культурної ідентичності, в основу якої покладено принцип діалогу, під час якого відбувається обмін життєвими стилями соціальних суб'єктів. Результатом дискурсу культурних ідентичностей можуть бути нові інтерпретації соціальної реальності, які визначають новий ціннісний вибір соціального суб'єкта. Культурна ідентичність покликана спрямовувати соціальних суб'єктів на пізнання нових істин та культурне взаємозбагачення.

5. Конститууючими підсистемами аксіосфери інформаційного суспільства постають релігійні, етнічні та національні цінності. Так, релігійна підсистема переслідує мету інтерпретувати кращі ціннісні здобутки людства у нових соціальних контекстах та забезпечити духовне оновлення суспільства. Що ж до етнічної підсистеми, то вона за основу має традиції, звичаї та історію конкретного народу, забезпечує самодетермінацію культурних груп та сприяє легітимізації їх автентичності. Національна підсистема слугує надбудовою над релігійним та етнічним базисом.

Відтак, за своєю природою аксіосфера інформаційного суспільства є складною, гібридною та еkleктичною ціннісною матрицею. Її зміст складають ціннісні системи, які мають різне походження, але співіснують та взаємодоповнюють одна одну в інформаційному середовищі. У віртуальній реальності ці ціннісні системи можуть бути селективно інкорпоровані, а базовими модусами буття людини є не ідентифіковані з жодною з них *тіло-аватар* та *"симульований mentalis"*, що несе як позитивні, так і негативні наслідки для життєдіяльності людини в об'єктивній, соціальній реальності.

Специфіка функціонування аксіосфери інформаційного суспільства полягає в тому, що остання інтегрована у віртуальний простір та комунікаційні мережі, в

межах яких зберігається ціннісно-нормативний зв'язок із соціальною реальністю (інформаційно-комунікаційні технології детермінують поведінку людей, забезпечують їх адаптацію до соціальних умов шляхом визначення й засвоєння нових видів соціальної активності), а також формуються нові ціннісні орієнтири суб'єктів кіберкомунікації (детерміновані новітніми методами спілкування, отримання знань та впливу на свідомість).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Пустовіт Н. В. Компаративний аналіз концепцій інформаційного суспільства Д. Белла, М. Кастельса та Е. Тоффлера / Н. В. Пустовіт // Гуманітарний часопис Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського "ХАІ". – Харків : ХАІ, 2013. – № 3. – Вип. 36. – С. 85 – 90.
2. Пустовіт Н. В. Феномен аксіосфери інформаційного суспільства крізь призму соціальних трансформацій футурологічної концепції Е. Тоффлера / Пустовіт Н. В., Кузнецов А. Ю. // Гуманітарний часопис Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського "ХАІ". – Харків : ХАІ, 2013. – № 4. – Вип. 37. – С. 42 – 55.
3. Пустовіт Н. В. Детермінанти ціннісної парадигми мережевого суспільства М. Кастельса у контексті його багатовимірної архітектоніки / Пустовіт Н. В., Кузнецов А. Ю. // Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія. – К. : НАУ, 2014. – № 1. – Вип. 19. – С. 135 – 139.

Публікації у наукових виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз:

1. Пустовіт Н. В. До питання аксіосфери в парадигмі постіндустріального суспільства Д. Белла / Н. В. Пустовіт // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Філософія. Філософські перипетії. – Харків : ХНУ, 2014. – № 1093. – Вип. 49. – С. 62 – 72.
2. Pustovit N. Consensus in the XXI century: myth or reality / N. Pustovit // British Journal of Science, Education and Culture. – London : London University Press, 2014. – № 1 (5). – V. II. – P. 464 – 470.

Публікації у збірках тез та матеріалів конференцій:

1. Пустовіт Н. В. Інформаційна політика в парадигмі інформаційного суспільства / Наталія Пустовіт // Суспільні науки : проблеми та досягнення сучасних наукових досліджень : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Одеса : Причорноморський центр досліджень проблем суспільства, 2013. – С. 69 – 73.
2. Пустовіт Н. В. До питання метанаративів у парадигмі постмодернізму / Н. В. Пустовіт // Суспільні науки : актуальні проблеми та шляхи вирішення : зб. тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ : Відкрите суспільство, 2013. – С. 73 – 77.

3. Пустовіт Н. В. Меметика, метафоричний аналіз Дж. Лекоффа та моральний тезаурус у сучасному філософському дискурсі / Пустовіт Н. В. // Сучасні тенденції розвитку суспільних наук : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – К. : Київська наукова суспільнознавча організація, 2013. – С. 67 – 71.

4. Пустовіт Н. В. Застосування системного підходу під час дослідження феномену інформаційного суспільства у соціально-філософському контексті / Н. В. Пустовіт // Дні науки філософського факультету – 2013 : матеріали міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих учених. – К. : КНУТШ, 2013. – С. 180 – 182.

5. Пустовіт Н. В. Класифікація цінностей у концептосфері інформаційного суспільства / Пустовіт / Н. В. // Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях молодих вчених : зб. матеріалів XV Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених. – Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2013. – С. 333 – 335.

6. Пустовіт Н. В. Інноваційні стратегії управління та інноваційна культура : відповідь на виклики інформаційної епохи / Наталія Пустовіт // Людина, культура, техніка в новому тисячолітті : матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції. – Х. : НАУ ХАІ, 2013. – С. 19 – 20.

7. Пустовіт Н. В. Соціально-філософський аналіз віртуального ком'юніті / Н. В. Пустовіт // Пріоритети розвитку суспільних наук у XXI столітті : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Одеса : Причорноморський центр досліджень проблем суспільства, 2014. – С. 42 – 45.

8. Пустовіт Н. В. Екстремізм як фактор дестабілізації інформаційного суспільства та його аксіосфери / Наталія Пустовіт // Людина, суспільство, політика : актуальні виклики сучасності : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Одеса : Національний університет "Одеська юридична академія", 2014. – С. 140 – 144.

АНОТАЦІЯ

Пустовіт Н. В. Природа аксіосфери інформаційного суспільства. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. – Житомирський державний університет імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України. – Житомир, 2015.

Дисертація присвячена дослідженню сутності аксіосфери інформаційного суспільства, її структурних основ і особливостей функціонування. Виявлено передумови формування аксіосфери інформаційного суспільства, її детермінанти та архітектоніку. Визначено особливості етичних засад інформаційного суспільства.

Дисертантом охарактеризовано механізм конструювання аксіосфери інформаційного суспільства. Розкрито роль нарративної ідентичності у формуванні аксіосфери інформаційного суспільства. Проаналізовано процес дестабілізації аксіосфери інформаційного суспільства. З'ясовано, що головним дестабілізаційним

фактором функціонування аксіосфери інформаційного суспільства виступає медіаторизм. Виявлено медіатор гетерогенного аксіополя інформаційного суспільства. З'ясовано принцип його дії у полісуб'єктному комунікаційному просторі.

Визначено особливості релігійної, етнічної та національної підсистем аксіосфери інформаційного суспільства. З'ясовано специфіку функціонування аксіосфери інформаційного суспільства, яка полягає в тому, що остання інтегрована у віртуальний простір та комунікаційні мережі, в межах яких зберігається ціннісно-нормативний зв'язок із соціальною реальністю, а також формуються нові ціннісні орієнтири суб'єктів кіберкомунікації.

Ключові слова: аксіосфера інформаційного суспільства, інформаційне суспільство, цінності, інформатизація, нарративна ідентичність, віртуальне ком'юніті, комунікативні мережі, віртуальна реальність.

АННОТАЦІЯ

Пустовит Н. В. Природа аксиосферы информационного общества. –

Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.03 – социальная философия и философия истории. – Житомирский государственный университет имени Ивана Франко Министерства образования и науки Украины. – Житомир, 2015.

Диссертация посвящена исследованию сущности аксиосферы информационного общества, ее структурных элементов и особенностей функционирования. Выведено, что предпосылками формирования аксиосферы информационного общества являются научно-техническая революция и технократизация общественной жизни, глобализация, демасификация социального сознания и трансформация государственного управления.

Определены детерминанты и архитектуру аксиосферы информационного общества. Выяснено, что аксиосфера информационного общества может быть гетерогенной, демасифицированной и транзитивной системой ценностей и ценностных убеждений. Ее архитектура по функциональному признаку сетевая, а по сущности – эклектическая.

Установлены особенности этических оснований информационного общества. Отмечено, что мейнстримом аксиосферы информационного общества является постмодернистская интеллектуальная традиция, которая детерминирует субъективизацию, секуляризацию и деиерархизацию ценностей. Определены господствующие тренды этики и морали информационного общества. Указано на то, что метанаратив информационного общества трансформирован в нарратив, но при этом продолжает функционировать как "большая история".

Выведено, что инструментом конструирования аксиосферы информационного общества выступает нарративная идентичность. Установлено, что идеология отвечает за конституирующий потенциал нарративной идентичности, а дискурс является ее конституирующим элементом. Отмечено, что ценности основываются на идеологическом контенте, который апеллирует к когнитивной импликации центральных ценностных ориентиров субъекта.

Проанализировано процесс дестабилизации аксиосферы информационного общества. Выяснено, что главным дестабилизационным фактором аксиосферы информационного общества является медиа-терроризм. Сущность медиа-терроризма состоит в разжигании культурных, этнических, национальных и других конфликтов в сети Интернет. Он отрицает центральные ценности либерализма, противопоставляя им насилие. Для уменьшения негативного влияния медиа-терроризма на аксиосферу информационного общества предложено разрабатывать и имплементировать программы межкультурного сотрудничества.

Выявлено, что медиатором гетерогенного аксиополя информационного общества является культурная идентичность, которая способна артикулировать религиозные, этнические, национальные, политические и другие ценности и аккумулировать в себе имплицитный консенсуальный потенциал. Выяснено принцип действия медиатора в полисубъектном коммуникационном пространстве.

Определены особенности религиозной, этнической и национальной подсистем информационного общества. Установлено, что религиозная подсистема преследует цель интерпретировать лучшие ценностные достижения человечества в новых социальных контекстах и обеспечить духовное обновление общества. Этническая подсистема обосновывается на традициях, обычаях и истории народов. Национальная подсистема служит надстройкой над религиозным и этническим базисом. Выявлено, что в виртуальной реальности может формироваться кибераксиосфера, которая селективно способна инкорпорировать религиозные, этнические и национальные ценности.

Установлены способы конфигурации аксиосферы киберреальности и аксиосферы общества. Рассмотрены особенности виртуального комьюнити и социальных сетей как репрезентантов виртуальной реальности. Установлено специфику функционирования аксиосферы информационного общества, которая заключается в том, что последняя интегрирована в виртуальное пространство и коммуникационные сети, в пределах которых сохраняется ценностно-нормативная связь с социальной реальностью, а также формируются новые ценностные ориентиры субъектов киберкоммуникации.

Ключевые слова: аксиосфера информационного общества, информационное общество, ценности, информатизация, нарративная идентичность, виртуальное комьюнити, коммуникативные сети, виртуальная реальность.

SUMMARY

Pustovit N. V. The Nature of Information Society Axiosphere. – *Manuscript.*

Dissertation for the Degree of Candidate of Philosophical Studies, speciality 09.00.03 – Social Philosophy and Philosophy of History. – Ivan Franko Zhytomyr State University Ministry of Education and Science of Ukraine. – Zhytomyr, 2015.

The study is focused on the investigation into the genesis of information society axiosphere. Shaping premises, determinants and architectonics of information society axiosphere have been found.

Peculiarities of information society ethics and morality have been established. The instrument of information society axiosphere designing has been revealed. The process of

destabilization of information society axiosphere has been analyzed. It is ascertained, that media-oriented terrorism serves as the main destabilizing factor of information society axiosphere. Potential variants of religious conflicts regulation have been proposed. Religious, ethnic, political and cultural identity, identity hybridization "cultural identities negotiation" have been analyzed.

The mediator of information society heterogeneous axiofield has been defined. The principle of its functioning in polysubjectival communication space has been revealed. Peculiarities of religious, ethnic and national microaxiospheres have been defined. It is claimed, that in virtual reality cyberaxiosphere could be formed. Modes of configuration between cyberaxiosphere and axiosphere of society have been established.

Keywords: information society axiosphere, information Society, values, informatization, narrative identity, virtual community, communicative networks, virtual reality.

